

GIAP THI MINH TRANG

életrerek

A LAKÓTEREK ÉS A TRADICIONÁLIS ÉLETFORMA KÖLCSÖNÖS HATÁSA ÉS VÁLTOZÁSA HANOIBAN

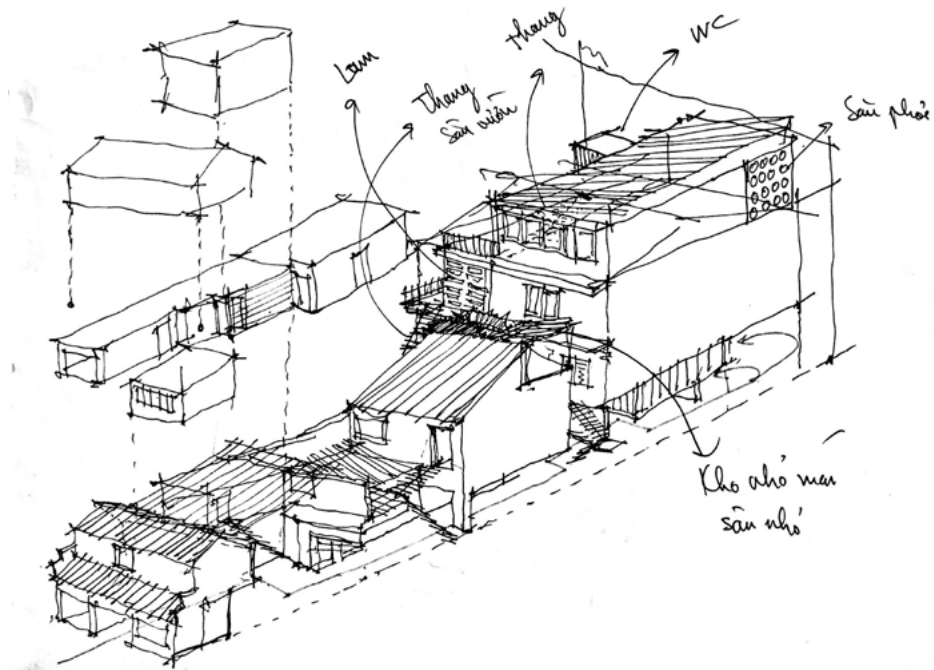
TÉZIS FÜZET

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem | Építőművészeti Doktori Iskola

Témavezető: Major György DLA

Konzulens: Dr. Kerékyártó Béla

2019

ABSZTRAKT

Hanoi jelenleg több mint hét milliós fővárosa sok kis faluból tevődött össze. A hagyományos szokások ennek megfelelően a városiak életére mind a mai napig erős hatással vannak. Az 1986 -os vietnami peresztrojka után – ami többek között szabad ingatlanpiacot vont maga után – a vidékről a városba költözők száma hirtelen megugrott.

A város eltérő környezetet, lehetőségeket nyújt lakói számára. A népességnövekedés, a gazdasági fejlődés, a modern életforma, a kívülről érkező hatások mind hatást gyakorolnak a lakóhelyek fejlődésére. Ezek célja azonban elsősorban a nagy lélekszám gyors kiszolgálása és az anyagi nyereség maximalizálása.

A dolgozatban különböző típusú hanoi lakóhelyek kialakításának és változásának a tanulmányozását tűztem ki célul. Esettanulmányokon keresztül kívánom bemutatni, hogy

a városi környezetben milyen formában és hogyan vannak jelen a hagyományos életmód elemei. Az eltérő típusú lakóhelyek átalakulásának folyamatát a falusi életmódból leszűrt, térkialakítást és térhasználatot befolyásoló tényezőkkel állítottam párhuzamba. Ebből jól kimutatható, hogy a tradicionális életmód elemei a mai vietek hétköznapi életében milyen szerepet játszanak és milyen formában vannak jelen. A vizsgálatok kiterjednek lakóközösségek szerveződésére és működést biztosító helyekre, épületekre.

A disszertáció összképet nyújt az olvasók számára a hanoi illetve a Vörös-folyó deltavidéki lakóházak változásáról a hagyományos téralakítási és használati tényezők fényében – figyelemkeltésként és bizonyítékként a tervezői társadalom számára, hogy a kulturális háttér és a szokások fontosabb szerepet kellene játszania a lakóterek tervezésének folyamatában.

EDDIGIEK ÉS TOVÁBBIAK

Az emberek térhasználati szokásai, az életmód összefüggése a terek ki- és átalakításával illetve használatával már egyetemi éveim alatt is foglalkoztatott és befolyásolta tervezői szemléletemet.

A tény, hogy két teljesen eltérő kultúra részese vagyok, csak megerősítette érdeklődésemet az emberek térben való mozgása, a térhez való viszonya iránt. Felfigyeltem, hogy Budapesten másképpen használjuk a teret, mint Hanoiban. Hogy miért, illetve hogy milyen tényezők állhatnak e mögött. Számos további kérdést vetett fel a terek formájával, a gazdasági-kereskedelmi szükségletekkel, a kulturális háttérrel stb. kapcsolatosan.

A témával 2015-től kezdtem el foglalkozni a BME doktori iskolájában Budapesten. A kutatás első éve alatt az elméleti szakirodalmat gyűjtöttem össze, ez keretként rálátást adott az olyan kérdésekre, mint az építészet és kultúra; a kultúra és a térhasználat összefüggései. Az építészeti szakirodalmon túl antropológusok, (környezet)pszichológusok, szociológusok és más társadalomtudósok kutatásait és elméleteit is tanulmányoztam.

A követő tanévet Hanoiban tölthettem. Ekkor kezdtem meg a különböző típusú lakóhelyek felmérését Hanoiban és a Vörös-folyó deltájában. Az állapot építészeti felmérésén túl a lakókkal folytatott beszélgetések nagyban hozzásegítettek ahhoz, hogy

jobban megértsem lakóterük változásának vagy átalakulásának a folyamatát (beleérve ebbe esetleges jövőbeli terveiket is), nem beszélve az azokat kiváltó okokról.

Érdeklődésem középpontjában elsősorban a kulturális háttér állt: a hagyományos életmódból, a vallásból és a hiedelemvilágból származó térbeli hatások érdekelték. Esettanulmányaim helyszínül Hanoi, Vietnam fővárosát választottam. Itt a hagyományos életforma elemei szemmel láthatóan jelen vannak a mindennapokban, szinte izzik tőlük a levegő. Kutatásom fókuszában a hanoi lakóhelyek, vagyis viet életterek álltak, amelyek fejlődési folyamata más irányt mutatott a Budapesten tapasztaltakkal.

Disszertációm Hanoi különböző lakótereinek, élettereinek a változásával, azok okaival és formáival foglalkoztam. Az elemzést nyolc fontos tényező mentén végeztem el, amelyek mindegyike a hagyományos életmód és szokások illetve a kulturális háttér következményeképpen a vietnamiak térhasználatát és térkialakítását befolyásolja: mindenekelőtt azt vizsgáltam, hogy mennyire vannak jelen a városi lakókörnyezetben, illetve hogy hogyan befolyásolják a modern építkezési trendeket. Az esettanulmányok eredményeiből levont következtetések választ adtak a kutatás elején feltett kérdéseimre. Valójában ezt tekintem kutatásom legfontosabb eredményének.

A témában való elmélyülésből – elméleti és terepi munkákból – szerzett tapasztalatokat eddig két területen igyekeztem hasznosítani. Egyrészt a Hanoi Építészeti Egyetemen a lakóépülettervezési tantárgy keretén belül a hallgatókkal együttműködve beépít(t)ettem munkáikba/terveikbe a kutatás során felvetett kérdéseket, illetve megpróbáltam a hagyomány és a kultúra iránti érzékenységet becsempészni tervezői szemléletükbe. Másrészt gyakorlati tervezői feladataim során saját munkáimba is beépítettem az újonnan szerzett ismereteket. Mindez rányomta bélyegét és jól nyomon követhető az általam tervezett családi házakon. Disszertációmban két épületet mutatok be: az egyik a kutatás előtti időszakból származik, a másik a kutatás vége felé, a dolgozat írása közben épült meg.

A dolgozat egy hosszú folyamat része, távolról sem teljes. Hogy teljessé tehessük, további vizsgálatokat kell végezni. A jövőbeli kutatások számára három lehetséges irányt látok:

1. A jelenlegi kutatás folytatása és kiterjesztése Vietnamban más típusú lakóépületekre és más településekre. Ennek révén még több bizonyítékot lehet majd összegyűjteni, ami tovább erősítheti vagy – ellenkezőleg – cáfolhatja eddigi eredményeimet. Egy ilyen vizsgálat még megbízhatóbb adatokkal szolgáltatna a kutatók és a gyakorló építészek számára.

2. Egy tervezési “kézikönyv” összeállítása az építész-tervezők illetve a lakáspolitikai irányítói számára. Ez egyrészt összefoglaló áttekintést adhatna a témáról, annak fontosságáról, a hanoi esettanulmányok tükrében. Másrészt – építészeti aspektusán túl – a téma kiterjeszhető lenne más tudományágakra és összekapcsolható lenne velük (antropológia, környezetpszichológia, urbanisztika). Így a jelenlegi vizsgálat révén, kiegészítve azt a térhasználat és téralakítás egyéb módjaival és okaival, még mélyebbre áshatnánk az ember és a tér közötti kapcsolat jobb megértése céljából.

3. A Hanoi-ban végzett kutatáshoz és lakótérek felméréséhez hasonló vizsgálat végzése Budapesten, majd a két eredmény összehasonlítása. Az egymástól teljesen eltérő két kultúra különbségein túl létezhetnek ugyanis mélyebb térhasználati azonosságok, illetve fordítva, az elsőre azonosnak tűnő térhasználati módok mögött eltérő szükségletek és életforma is rejtőzhet, ami különböző módon változtat(hat)ja meg akár az azonos modell és ideológia alapján épült lakóhelyeket is – például a két városban azonos időben (1954–1986) épült lakótelepek esetében.

DISSZERTÁCIÓ TARTALMA

BEVEZETÉS

MOTIVÁCIÓ - TÉMAVÁLASZTÁS

A TÉMA TUDOMÁNYOS KONTEXTUSBA HELYEZÉSE ÉS FONTOSSÁGA

KUTATÁS MENETE ÉS MÓDSZERE

I. HANOI LAKÓTEREK VÁLTOZÁSA A TRADICIONÁLIS ÉLETFORMA HATÁSÁRA

1. A VIETNAMI LAKÓTÉR KIALAKÍTÁS HÁTTERE

AZ ÉPÍTETT TÉR ÉS AZ EMBER KAPCSOLATA

A VÖRÖS FOLYÓ DELTAVIDÉKI LAKÓHÁZAK KIALAKÍTÁSÁT ÉS HASZNÁLATÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐI

ÖSSZEFOGLALÁS 1. - 1. TÉZIS

2. A HANOI LAKÓTEREK VÁLTOZÁSA

HANOI VÁROSSZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

A NÉGY LAKÓTÉRTÍPUS TÉRSZERVEZÉSÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA - 2. TÉZIS

A MEGVIZSGÁLT LAKÓHÁZAK ÁTALAKULÁSÁNAK FOLYAMATA - 3. TÉZIS

AZ ELTÉRŐ LAKÓHELYTÍPUSOK TÉRALAKÍTÁST ÉS TÉRHASZNÁLATOT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐI - 4. TÉZIS

ÖSSZEFOGLALÁS 2.

II. A KÖZÖSSÉGI TEREK VÁLTOZÁSA A VÖRÖS-FOLYÓ DELTÁJÁNAK FALVAKTÓL HANOIIG

A KÖZÖSSÉG JELENTŐSSÉGE - FONTOSSÁGA

A VÖRÖS-FOLYÓ DELTÁJABELI FALVAK FELÉPÍTÉSE ÉS KÖZÖSÉGI ÉLETE

THANG LONG, A SÁRKÁNY VÁROS KÖZÖSSÉGEI

ANYAFALU ÉS ÓVÁROS: CHÂU KHÊ FALU ÉS HÀNG BẠC UTCA LAKÓKÖZÖSSÉGE

A HANOI SZOCIALISTA LAKÓTELEPEK KÖZÖSSÉGI ÉLETE

ÚJ ÉPÍTÉSŰ LAKÓNEGYEK ÉS A MODERN KÖZÖSSÉGEIK

ÖSSZEFOGLALÁS 3. - 4. TÉZIS

AZ EDDIGIEK ÉS TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK

IRODALOM JEGYZÉK

III. KUTATÁS ÉS GYAKORLAT

TERVEZETT LAKÓHÁZAK ÉS A HAGYOMÁNY KAPCSOLATA

IV. ESETTANULMÁNYOK (KÜLÖN KÖTETBEN)

HELYSZÍNI FELMÉRÉSEK | INTERJÚK | ÉPÜLETEK VÁLTOZÁSÁNAK FÁZISAI

VÖRÖS FOLYÓ DELTA TERÜLET NÉPIÉPÍTÉSZETE

HANOI ÓVÁROS

HANOI SZOCIALISTA LAKÓTELEPEK

ESETTANULMÁNYOK

- Esettanulmányok
- Saját tervezésű lakóházak

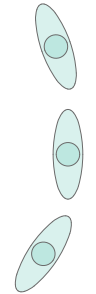
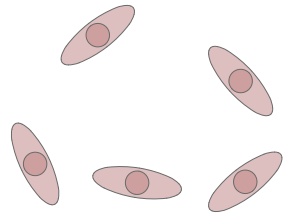
● B2.211, Mai Dịch KTT

● Nguyễn Thái Bình

Giảng Võ lakótelep
B2.110, Giảng Võ KTT
B2.145, Giảng Võ KTT
C4.205, Giảng Võ KTT
D6.212, Giảng Võ KTT
D2.1123, Giảng Võ KTT
Emm's cafe, Giảng Võ KTT
B4 földszint, Giảng Võ KTT

● ● ● ● ●
Hàng Bạc utca 47.
Mã Mây utca 87.
Hàng Bạc utca 86.

● Dũng lakás, Nguyễn Công Trứ KTT

TÉZISEK

TÜKÖRKÉP

JELENLÉT

FOLYAMATOS VÁLTOZÁS

ALKALMAZKODÁS

KÖZÖSSÉGI ÉLET

1. tézis

TÜKÖRKÉP

A vietek lakótere pontosan tükrözik lakóik hagyományos kulturális hátterét, a helyi szokásokat, a hétköznapi tevékenységeket.

Ha ismerjük a vietek térhasználatát és térkialakítását befolyásoló tényezőket, akkor szinte minden lakóházban pontosan leolvashatjuk ennek nyomait, térbeli alkalmazásuk módjait. És fordítva: ha ismerjük a családtagokat, akkor a hagyományhoz kötődő térhasználati formákat és a funkciók térbeli elrendezését viszonylag pontosan megjósolhatjuk anélkül, hogy látnánk a házat.

2. tézis

JELENLÉT

Városi környezetben a viet hagyományból származó téralakítási és térhasználati tényezők - lakóhelytípustól függetlenül - továbbra is jelen vannak és befolyásolják a lakók életét illetve a lakóterek kialakítását és használatát.

Hanoi a Vörös-folyó deltavidékéről népesítették be a 14-15. században, és a bevándorlás a mai napig sem állt le. A lakóhely-változtatással együtt az emberek magukkal hozták helyi szokásaikat, életformájukat, építési technikáikat és formáikat. A városi környezet, az életmódváltozás, az új életforma adaptálása ellenére is a hagyományos szokások legfontosabb elemei máig megmaradtak a városiak életében, aminek jelei a hanoi lakóházakban világosan láthatók, kimutathatók.

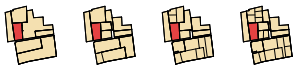
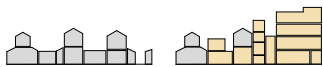

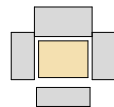
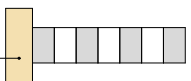
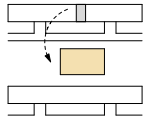
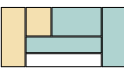

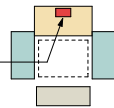

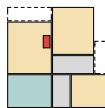
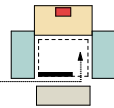
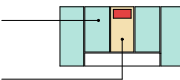
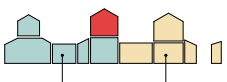

3. tézis

FOLYAMATOS VÁLTOZÁS

A hanoi lakótereket az életmód és az életforma függvényében folyamatosan alakítják. A terek átalakulásának folyamatában a változások tisztán kiolvashatók.

A lakóházak átalakításának, bővítésének több oka van. Egy hanoi lakóházban több generáció él együtt, több nemzedéken keresztül. A házak időbeli-térbeli változásainak visszafejtése betekintést ad(hat) számunkra a családi élet változásának folyamatára, aminek révén az élők valódi szükségletei is felgombolyíthatók.

	<p>hagyományos népi építézet</p> <p>a családi telket felosztják az új lakóház építésére</p>	<p>óváros hagyományos építészete</p> <p>a csóházat ráépítéssel bővítik, az új lakóhely kialakítására</p>	<p>szociális lakótelepi lakások</p> <p>lakótelepek a homlokzat bővítik</p>	<p>lakóegyed lakások</p> <p>a család bővüléssel új nagyobb lakásba költöznek vagy két egymás melletti kis méretű lakást vesznek meg</p>
<p>generációk együtt élése</p>	<p>nagy központi udvar szolgálja nagy létszámú vendégek fogadására</p> 	<p>utca elfoglalás</p> 	<p>az épületek közti területet használják</p> 	<p>a nagyobb események lebonyolítására a családnak helyet kell bérelni</p>
<p>családfő szerepe</p>	<p>a családfő kezében van a család sorsa, tőle függ minden családtag, a születés évének számaiból számolják ki a lakás építés fontos lépéseinek idejét és a főépület méreteit</p>		<p>továbbra is fontos a családfő szerepe, a születés évének számaiból számolják ki a lakás megvásárlását, beköltözés idejét</p>	
<p>férfi - nő viszonya</p>	<p>"nők tere" "férfiak tere"</p> <p>férfiak és nők eltérő tereket használnak</p>	<p>"férfiak tere" "nők tere"</p> <p>férfiak és nők eltérő tereket használnak</p>	<p>a lakás tereit együtt használják, csak éjszakára vélik külön az alvóhely használat</p> 	<p>a lakás funkcionális tereké váltak, közös és egyéni saját használatú szobákkal</p>
<p>"bàn thờ" családi-oltár</p>	<p>családi-oltár a főház középső részében helyezkedik el</p> 	<p>a családi-oltár a második blokkban, külön helységben található</p> 	<p>családi oltár a nappali szobában, a falra szerelve</p> 	<p>a családi-oltár a közös használatú térben</p>
<p>"khi" szél-víz</p>	<p>az épületeket és a bejáratot úgy helyezték, hogy a kedvezőtlen szél-víz áramlatokat kerülte</p> 	<p>a kedvezőtlen szél, víz és szellemek járásának kivédésére a városi környezetben a vietnami emberek sokféle megoldást eszeltek ki: elhárító tárgyakat helyeznek el az áramlások eltéréseire, tükröt vagy ba-gua-t tesznek a főbejárat fölé azok visszatükröződésére</p>		
<p>"âm-dương" jin-jang</p>	<p>jin terek: befelé irányuló, jang terek: kívül felő nyíló,</p> 	<p>jin terek jang terek</p> 	 <p>a modern lakóhelyek esetében a jin-jang felfogás a hagyományos módon átalakult, ma a közös használatú és magán tereknek tekintjük</p>	
<p>építő mesterek</p>	<p>kedvesen kell bánni az építő mesterekkel a kedvezőtlen kívánságaik elkerülése érdekében</p>		<p>a lakók kész, megépített lakást kapnak az építőmesterek szerepe a társas házak és lakóegyedek esetében nincs jelen</p>	

4. tézis

ALKALMAZKODÁS

A lakóterek kialakítását és használatát hagyományosan befolyásoló tényezők rugalmasak: városi környezetben átalakulnak vagy újra értelmeződnek.

A negyedik tézis a kutatás egyik legérdekesebb és talán legnagyobb meglepetéssel járó következtetése: a sok kötelezettség, az íratlan szabályok, a számos megkötés ellenére is, ami a térkialakítást és térhasználatot a hagyományos életforma következményeként befolyásolja, semmi sem fix és kőbe vésett, mint ahogy azt elsőre gondolnánk.

A változásokhoz az általam felsorolt nyolc tényező vagy szempont már a falvakban is képes volt alkalmazkodni; városi környezetben az új helyzethez, új életformához még inkább illeszkedő formát/formákat öltöttek magukra. Egyedüli céljuk ugyanis – természetes módon – az “életben maradás”, azaz a hagyomány fenntartása a modern városi környezetben vagy – még inkább – annak ellenére.

5. tézis

KÖZÖSSÉGI ÉLET

A falusítól eltérő, új típusú városi lakóhelyeken is igény van az adott területhez kapcsolódó, azokban gyökerező lakóközösségekre. A közösségi tevékenységek számára megfelelő teret kell biztosítani.

Vietnamban a faluközösség nagyon fontos társadalmi egység. A falu nemcsak lakóhely, hanem zárt, összetartó, egymástól függő közösséget is jelent. A közös tevékenységekhez fontos építészeti terek kapcsolódnak. Kérdés, hogy a városban ilyesféle lakóhelyi közösségek léteznek-e még, s ha igen, hogyan működnek illetve milyen erők kötik össze őket? Kutatásom alapján kimutatható, hogy Hanoiban – a vizsgált esetekben – lakóhelytípustól függetlenül is kialakultak a lakóhelyhez kötődő lakóközösségek, amelyeknek meghatározott közös tevékenységeik vannak. Csakhogy közös tevékenységeik számára nincs mindig megfelelő hely biztosítva.

KUTATÁS ÉS A GYAKORLAT ÖSSZEKAPCSOLÓDÁSA

Az térhasználat, a tér és ember viszonya, a téralakítás és a hagyományos élet forma elemek kapcsolatának témái már az egyetem ideje alatt a tervezési feladatokban is foglalkoztatott. A diploma megszerzése követően Budapest és Hanoi között ingáztam. A két teljesen eltérő kultúra, melyben hol benne vagyok hol kívülről látom, erősen meghatározza a világlátásomat és befolyásolja tervezői szemléletemet.

A Nguyễn Thái Bình lakóházát 2012-ben Nguyễn Bình Minh tervező társammal terveztünk. Ez az első Hanoi-ban megépült kis családi ház melyben részt vehetem. A származásom és családi kapcsolatok révén megmaradtak a Vietnammal való összeköttetésem. Ennek köszönhetően mindig is tisztában voltam azzal, hogy a hagyományos szokások, életmód, hit-vallás világa fontos szerepet játszanak a vietiek számára. Az épület tervezése során mégis nagyon sok érdekes 'akadály'-ba botlottam. Számomra sok új, de helyi kultúrában régi, elengedhetetlen íratlan szabály került az asztalra, olyan térhasználati kérések merültek fel, melyek elsőre furcsának tűntek, és mindnek eleget kellett tenni. Tervező társam, Minh ezekben ekkor jártasabb volt.

Az épület az egyéni doktori kutatásom előtt 2 évvel épült meg. A tervezés folyamata alatt megszerzett tapasztalatok sok kérdést vetett fel bennem. Ez az egyik oka a téma választásomnak. Továbbá éget bennem, hogy az ekkor és azóta megszerzett tapasztalatokat, illetve a kutatás ideje alatt az elméletben megismert lakóház építési (helyi) szokásokat egy újabb projektben is hasznosíthassam. Abban reménykedve, hogy ha szerencsével járok, akkor a kutatás közben felmerülő kérdéseimet és állításaimat, ha csak egy részét is de bebizonyíthatóak vagy éppenséggel megcáfolhatóak lesznek a gyakorlatban. 2018-ban erre lehetőségem is nyílt Lê Văn Hiếu lakóházának megtervezésével. Megépítésének folyamatát végig követve, ledokumentáltam minden egyes lépését, részletét, szemelőt tartva a disszertációban felsorolt téralakítást és térhasználatot befolyásoló hagyományból származó elemeket.

A két épület szorosan összekapcsolódik a kutatásommal. Az egyik a kutatás előtti időszakból amely tulajdonképpen a téma választás egyik indikátora. A másik pedig a disszertáció megírása közben épült meg, mint a kutatás végkimenetele, mely magában foglalja

